ЭТНОПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В СОВРЕМЕННОМ КЫРГЫЗСТАНЕ

нациостроительства, гражданская или этнонациональная модель. Причина этого кроется в борьбе за доминирование в государстве между титульным этносом и этническими меньшинствами. Вокруг этого возник целый комплекс этнополитических проблем, в первую очередь, это поиск компромисса между демократическим и этнонационалистическим трендами. *Во-вторых*, проблемы определения государственных границ между новыми независимыми государствами с учетом границ этнических массивов, вопросы низкого уровня политической культуры в обществе транзитного формата. *В-третьих*, отсутствие политических каналов выражения этнических интересов как одного из основных институтов эффективной демократической этнополитики. *В-четвертых*, проблемы принятия и внедрения государственного языка. *В-пятых*, проблемы формирования этнической, этнонациональной и национально-гражданской идентичности в постсоветских государствах. *В-шестых*, проблемы внутренней консолидации самих этносов и этнонации, состоящих из субэтносов (родоплеменных, этнорегиональных, этнолингвистических, этноконфессиональных и др.). *В-седьмых*, этномиграционные процессы (внешние и внутренние). *В-восьмых*, в условиях формирования гражданских обществ этнические группы консолидируются как субъекты политической активности, выражая и реализуя свои интересы посредством политических и других общественных структур.

В целом все эти направления этнополитических процессов возникли в постсоветских государствах по причине того, что новые социальные группы со своими политическими интересами стали только формироваться и проще всего происходит их консолидация на базе глубоко укорененных в архетипах, традициях, культуре и психологии признаках, принадлежащих к тому или иному этносу либо религии. Ибо национальные вопросы так или иначе касаются практически всех стран, жизни индивида, а также общества, охватывают экономику, культуру, политику, межличностные, межгрупповые, межрегиональные и международные

отношения. Поэтому при исследовании тех или иных конфликтов нужно делать выводы в зависимости от теоретических предпосылок, но это очень трудно, так как здесь лежат интересы определенного этноса, особенно в условиях глобализации, национальные вопросы глубоко политизированы. Может быть, оценка тех или иных национальных конфликтов и этнических явлений удовлетворят данную нацию в данное время, а со временем эти же явления получат другую оценку. Поэтому исследование этнополитических процессов во многих случаях сопровождается дефицитом объективности. Но максимально приблизиться к истине всё-таки можно. Для этого надо попытаться комплексно и всесторонне исследовать этнические процессы, базироваться надо на конкретных материалах и обобщать, опираясь на основные теории этнополитических процессов.

В рамках научно-исследовательского проекта «Этнополитические процессы в Кыргызской Республике» сотрудники Отдела политологии и проблем госуправления, аспиранты и докторанты Института философии, права и социально-политических исследований НАН КР провели научные изыскания в сфере межэтнических и субэтнических отношений в современном Кыргызстане. Данная монография содержит некоторые результаты научной деятельности отдела за последние годы.

Введение и заключение написаны Ж.Жоробековым и А.К.Джусупбековым.

Глава 1. § 1. Написана Асанкановым А.А..; § 2. Жоробековым Ж.Ж., Жанышбек у А.; § 3. Джусупбековым А.К.; § 4. Калиевым А.С.; § 5. Шаршебаевой Т.А.; § 6. Борбодоевым Ж.

Глава 2. § 1. Написана Арабаевым Ч.И.; § 2. Сыдыкбаевым Ч.М., Сатыбалдиевой А.К.; § 3. Шамшибаевым М.М.; § 4. Тольбашиевой Ж.У.; § 5. Илебаевой А.К.

Глава 3. § 1. Написана Саралаевым Н.К.; § 2. Джусупбековым А.К., Азимовой Ж.; § 3. Смутко А.Н., § 4. Жоробековым Ж.Ж., § 5. Ысырайыловой Н.С., Суймоновой Ж. М.

опроса в 1991 году в Ошской области был выявлен факт «сложности межэтнических отношений спустя год после трагических событий[62]». Анализируя научные исследования, к конфликтам межэтнических отношений в Оше, который случившихся в 1990 г и 2010г., в государственной, политической и научной среде проблемы "нации" или "этноса " рассматривается один за другим, интерпретируется на основе объекта исследования. Иследователь А.Т.Балтабаева проводила социокультурный анализ (стратегический прогноз) межэтническим отношениям на юге Кыргызской Республике, А.М.Сатарбаев на историческом аспекте проанализировал причины и уроки «Ошских и Узгенских событий». С.Ж. Текенова анализируя этно политические отношения в независимом Кыргызстане на научной среде основывается на исторические факты. Известный ученый А. Асанканов дает историческую оценку этнополитическим конфликтам на юге Кыргызстана, Профессор С.А. Аттокуров дает философский анализ к межэтническим отношениям исследуя генезис кыргызской этнографии.

В заключении исследовании этно политического анализа останавливаясь на разные мнения, использовании в научном обществе, нынешних синонимов термина «этнос» и «нации», использовавшие в советской терминалогии, таких терминов как "этнос", "этническая группа", "национальное меньшинство", "этно нация" - можно увидеть, что основной целью научных исследований является в предупреждении межнациональных и межэтнических конфликтов в позитивном направлении.

---

[62] Элебаева А.Б., Джусупбекова М., Омуралиев Н.А. Ошский межэтнический конфликт. Бишкек. Илим. 1991.С. 4.

§ 5. Этнонации в современном Кыргызстане

31 августа 1991 г. Верховный Совет страны принял «Декларацию о государственной независимости» Республики Кыргызстан.[63]

Согласно этому историческому акту, она была объявлена независимым, суверенным, демократическим государством. Принятием «Декларации о государственной независимости» положено начало новому этапу нациостроительства.

С развалом СССР, с началом разрушения советской идентичности на всем постсоветском пространстве возник кризис идентичности. Характеризуя современный этноидентификационный процесс в Кыргызстане А.К.Джусупбеков выделил три этапа: первый этап, включающий в себя годы перестройки, отмечается ростом этнонационального самосознания, который выразился в глубоком интересе к своей истории, духовной, материальной культуре, необходимости и потребности функционирования кыргызского языка в различных областях общественной и государтсвенной жизни, роли и месту Киргизской ССР в общесоюзном разделении труда, вклада республики в развитие Советского Союза. Второй этап характеризуется становлением и утверждением этнонационального самосознания на уровне государства, когда этнонациональные ценности кыргызов трансформируются в основной государствообразующий фактор и принцип государственного строительства , массового выезда русскоязычного населения из республики и ростом удельной доли титульного этноса, в частности, Бишкеке и Чуйской области, в основном за счет внутренней миграции из других областей страны и начали формироваться этнорегиональные процессы идентификации среди кыргызов. Третий этап начинается непосредственно после событий в марте 2005 года. В данный период принцип этнорегионализма легитимизируется в политической сфере, и

---

[63] Декларация о государственной независимости Республики Кыргызстан [Текст]: от 31 авг. 1991 г. № 578-XII // Ведомости Верхов. Совета Респ. Кыргызстан. – 1991. – № 17. – Ст. 530.

лидеры начинают подбираться на базе этнорегионального происхождения. Логика этноидентификационных явлений подсказывает, что следует ожидать расширения и углубления этнорегионализма и трайбализма, которые базируются на продолжающихся внутренних и внешних миграционных процессах среди кыргызов и мобилизацию своих сторонников идеологами, политиками, лидерами с помощью этнонационалистических, этнорегионалиских и трайбалистких лозунгов и идей.[64]

На наш взгляд, третий период этноидентификационных процессов в Кыргызстане заканчивается во время апрельских событий 2010 года и начинается четвертый период развития этноидентификационных процессов. Он характеризуется в первые месяцы обострением межэтнических отношений, вылившимися в кровавый, крупно – масштабный межэтнический конфликт на юге Кыргызстана, а также десятки мелких столкновений на межэтнической почве на севере Кыргызстана, в частности Чуйской области. Также в эти месяцы происходит обострение межрегиональных противоречий среди кыргызов, поскольку режимом К.Бакиева, в основном, были крайне недовольны представители северных кланов. Свержение Президента К.Бакиева, представлявшего в основном интересы южной элиты, вызвало недовольство среди определенной части южных кыргызов. В целом, на наш взгляд, апрельские события можно трактовать в межрегиональном плане и отнести к субэтническому конфликту между южными и северными кыргызами. В последующие годы Президент, Правительство, Парламент республики, а также международные организации для преодоления последствий послереволюционных последствий и дальнейшей консолидации кыргызстанского социума разработали новую стратегию государства, концепцию гармонизации этнических отношений, направленных на совершенствование этнической ситуации в стране с шепитильным учетом интересов этнических меньшинств и этнорегиональных групп, их

[64] Суверенному Кыргызстану 20 лет [Текст]. – Бишкек: Бийиктик, 2011 –124 с.

представительства в органах государственной власти. Предпринятые меры позволили стране преодолеть последствия межэтнического и межрегионального противостояния, остановить массовый, повсеместный процесс митинговщины, что оздоровило общественно- политическую ситуацию в Кыргызстане.

Начало 90-х годов стало триумфальным шествием суверенного Кыргызстана. Кыргызстан в качестве самостоятельного государства признан ООН, около двумястами государствами. Ряд зарубежных стран начали открывать в новой суверенной стране посольства и консульства, в других странах появились дипломатические представительства Кыргызстана. 5 мая 1993 года Жогорку Кенешем Кыргызской Республики была утверждена Конституция страны, которая закрепила правовые основы государства, потом был сформирован экономический фундамент суверенной республики. С 1992 года в стране начинают создаваться новые общественно - политические движения на антикоммунистической и националистической базе. Формируется широкий круг некоммерческих организаций посредством международных ресурсных структур. Парламентом принимаются необходимые законы, которые составили основу гражданского общества.

10 мая 1993 года, в стране была введена национальная валюта - сом, в связи с чем Кыргызстан сумел выйти из рублевого пространства. Таким образом, введение сома открыло большие перспективы в экономическом развитии. Подобная активность со стороны Кыргызской Республики были всесторонне поддержаны многими международными финансовыми структурами. Сюда начал поступать ряд крупных кредитов. Эта финансовая поддержка внесла огромный вклад в экономическое развитие страны. В ней начали открываться первые частные банки и были сформированы благоприятные предпосылки для осуществления денежных операций. Кыргызстан, один из первых среди постсоветских государств, сумел ввести частную собственность на землю. В итоге данных реформ в аграрном

секторе стали просматриваться ощутимые успехи. За несколько лет республика достигла самообеспеченности овощами, хлопком, табаком и зерном. А излишки данных продуктов начали вывозится и продаваться на зарубежных рынках. Кыргызская республика 20 декабря 1992 года стало членом ВТО.

Основную роль в реализации национальной политики в республике обязано играть и играет само государство. Правительство, в контексте упорядочения этнических процессов, предприняло некоторые кардинальные шаги, которые касались непосредственно подготовки кадров, миграции, культурных, языковых процессов.[65]

Но после революции 2005 года Кыргызская Республика вступила в фазу падения темпов экономического развития, усиления криминализации экономики и политики, целого ряда коррупционных скандалов и политических убийств, с планами штурма недовольными группами людей административных и правительственных зданий, стихийным захватом участков земли. Возникла новая ситуация, которая требовала осуществления конституционной реформы. В Кыргызстане, в апреле 2010 года, вновь произошла насильственная смена власти, в итоге которой был сформирован неконституционный орган, называемый «Внеменным правительством», реализующий полномочия, исходя из Декрета №1. Вторая «революция» отличалась от первой, во-первых, неорганизованной мобилизацией посредством молодежных организаций, во-вторых, отсутствием какого-либо символа «революции», и, в-третьих, многочисленными человеческими жертвами. Однако еще не закрыт вопрос о воздействии внешнего фактора. Постреволюционная внутриполитическая обстановка 2010 года также имеет свою особенность: во-первых, роспуск Жогорку Кенеша породил необходимость создания временных структур власти и расширил период ее узаконивания; во-вторых, был реализован транзит к

---

[65] Чотаева, Ч. Этнокультурные факторы в истории государственного строительства Кыргызстана [Текст] / Ч. Чотаева. – Бишкек, 2005. – 248 с.

обновленной форме правления в виде парламентской республики. Парламентские выборы, которые были проведены в октябре 2010 года, продемонстрировали, что ход действительной смены бывшей власти новой, транзит парламентской формы политического режима не стал прямолинейным и простым, ряд организаторов апрельской революции не попали во властную обойму, а сторонники старого режима сумели оказаться в верхнем эшелоне новой власти. Однако это следует отнести к естественной закономерности. [66]

Уроки революции в апреле 2010 года, создали возможности по –новому оценить те политические трансформации, которые имели место в политической сфере Кыргызстана. Во-первых, данная революция способствовала, в последующем, укрепить национальные и либерально-демократические ценности республики; во-вторых, была реформирована государственная и политическая власть; в – третьих, возникли новое государство и политическая элита с новыми лидерами; в-четвертых, эта революция создала новую политическую общественную систему, авторитарно - демократический режим сменился демократическим; в пятых, укрепилась многопартийная система в социуме; в-шестых, установилась новая демократия в политических отношениях в социуме; в –седьмых, по - новому стала функционировать политическая оппозиция; в-восьмых, активно стало развиваться гражданское общество; в - девятых, апрельские события дали мощный импульс развитию подлинно политической и экономической свободы, плюрализму в экономической сфере социума ; в-десятых, новая государственная политическая власть конкретно определяет в

[66] Боронбаев, Т.Ж. Социальные-правовые причины революции 2005-2010 гг. в Кыргызстане [Текст] / Т.Ж. Боронбаев // Народные революции в марте 2005 и апреле 2010 годов в Кыргызстане: причины и уроки: тез. докл. респ. науч.-практ. конф., посвящ. 10-летию март. и 5 летию апр. революции. – Бишкек, 2015. – С. 84-85.

УДК 336,636:316.776.3(575.2) (04)

Сыдыкбаев Чолпонбек Медеркулович
саясий илимдеринин кандидаты, доцент, Ж.Баласагын атындагы КУУнун докторанты
Ысырайылова Назгул Сансызбековна
Сокулук районундагы Фрунзе №1 орто мектеп-лицейинин тарых мугалими

АЗЫРКЫ КООМДОГУ МАССАЛЫК МААЛЫМАТ КАРАЖАТТАРЫНЫН ОРДУ

Аннотация: *Бул макалада массалык маалымат каражаттарынын азыркы учурдагы ролу чагылдырылган. Өлкөдөгү массалык маалымат каражаттарында кездешкен терс көрүнүштөрдү жана алардын коомдук ан-сезимге тийгизген таасирине токтолгон.*

Негизги сөздөр: *массалык маалымат, гезит, журнал, саясат, масс-медиа, рухий кризис, коомчулук, коомдук пикир, дүйнөлүк процесстер, радио, теле көрсөтүү.*

РОЛЬ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация: *В данной статье расмотрена роль средств массовой информации в настоящее время. Рассмотрены негативные явления СМИ и влияние на самосознание общества.*

Ключевые слова: *массовая информация, газета, журнал, политика, масс-медия, духовный кризис, общественность, общественное мнение, мировые процессы, радио, телевизионная передача.*

CURRENTLY THE ROLE OF MASS MEDIA IN SOCIETY

Annotation: *In this article, we described the role of mass media in the modern world. Negative trends in this mass media in the country and addressing the impact on the public consciousness.*

Key words: *media, newspapers, magazines, mass media, political, and spiritual crises, global processes, public opinion, public stereo and television.*

Адамзат коомунда массалык маалымат каражаттарынын орду зор экени талашсыз. Кайсы мезгилде, кайсы өлкөдө болбосун, доор талабына жараша, басма сөз кызматынын маанилүүлүгү алдыңкы орунга чыгып келген. Анткени, адам баласы коомдогу ар кандай окуядан кабардар болуп, акыл өрүшүн кеңейтип, ой-санаасын байытып, жашоо-тиричилигин ошого жараша эптештирет эмеспи.

Адатта, айлык жана жумалык гезит-журналдарда жарыяланган материалдарды үзбөй окуп жүргөндөрдүн учурга жана келечекке карата көз карашы айкын, алдыга таштаган кадамдары ишенимдүү келет. Ошол эле учурда, массалык маалымат каражаттарындагы туура эмес маалыматтардын айынан, өздөрүнүн жашоодогу багытын эле эмес, максатын да жоготуп, бөөдө жабыркап жаткандар да жок эмес. Демек, массалык маалымат каражаттарындагы маалыматтарды окурман өзү ирген окушу абзел. Анткени, дүйнө жүзүндө түрдүү көз караштардын, идеялардын кагылышуусу күч алган бу заманда бир адам тургай, бүтүндөй бир коом калпыс пикирлер менен идеялардын курмандыгына айланары шексиз [1].

Коом кризиске кабылып, өлкөдө рыноктук механизмдер өкүм сүрүп жаткан азыркы чакта коомдун журналисттерге болгон талабы күчөдү [2].

Ал эми журналисттерибиз болсо, учур талабына жараша, түрдүү саясаттын камчысын чаап калышпадыбы.. Айтор, мындай көрүнүш коомду жабыркатып, жалпы тоталдык кризиске тушуктуруп бараткансыйт.

Өлкөдөгү массалык маалымат каражаттарынын деңгээлинин төмөндүгү, кандайдыр бир саясат же бизнестик кызыкчылык менен гана жарыкка чыгып калганы, жаштарга пайдалуу маалыматтарды жеткирүүгө олуттуу маани берилбегендиги өкүндүрбөй койбойт. Андан

дагы өкүнүчтүүсү - элдин маанайын көтөрүп, туура жолго багыттаган гезит-журналдар, тилекке каршы, республикабызда жокко эсе. Мындан улам жаштар көбүнчө өздөрүнүн рух азыгын башка өлкөлөрдө чыгып жаткан басылмалардан издешүүдө [3].

Саясаттын бөлүнгүс курамы болуп массалык байланыш эсептелет. Саясат, коомдук ишмердүүлүктүн башка түрлөрүнө караганда көбүрөөк атайын маалыматтык алмаштыруу каражаттарына, анын субъекттеринин арасындагы туруктуу байланыштарды орнотуу жана кармап турууга муктаж.

Саясатты бийликтин түрдүү алып жүрүүчүлөрүнүн, мамлекет менен жарандардын ортосундагы баарлашуунун калыптары жана байланыштын атайын каражаттарысыз элестетүү мүмкүн эмес. Бул бүткүл коомго кесепети тийген, топтук максат жана кызыкчылыктарды ишке ашыруу үчүн адамдардын баарлашуусунун өзгөчөлөнгөн жамааттык, таасал уюштурулган багытталган ишмердүүлүктүн түрү катары саясаттын табияты менен шартталган. Саясатта ишке ашкан максаттардын жамааттык мүнөзү алардын сөзсүз түрдө жамааттын (мамлекет, улут, топ, партия ж.б.у.с.) мүчөлөрү тарабынан аңдалышын жана адамдардын жана уюмдардын ишмердүүлүгүнүн такталышын божомолдойт [4].

Мунун өзү жарандардын тикелей өз ара ишмердүүлүгүндө мүмкүн болбой, көптөгөн адамдардын эркинин биримдигин, бирдиктүүлүгүн жана кыймыл-аракеттеринин бирдей багыттуулугун камсыз кылуучу маалыматты берүүнүн атайын каражаттарын колдонууну талап кылат. Бул каражаттар массалык маалымат каражаттары **(ММК)** же **масс-медиа** деп аталат [5].

Массалык маалымат каражаттары деп барлык жактарга атайын техникалык куралдардын ыкчам менен түрдүү маалыматтарды ачык, айкын берүү үчүн түзүлгөн уюмдарды айтабыз. Алардын өзгөчөлүгү болуп ачык-айкындыгы, ал керектөөчүлөрдүн чексиздиги, атайын техникалык курал-жарактардын, шаймандардын колдонуусу, байланыш өнөктөштөрүнүн убакыт жана мейкиндикте бөлүнүүсү, аракеттин коммуникатордон реципиентке бир тараптуу багыталуусу, алардын ролунун өзгөрүлбөстүгү, аудиториянын мүнөзүнүн туруксуздугу эсептелинет.

Массалык маалымат каражаттарына пресса, массалык маалымат берүүчү китептер (справочник), радио, телекөрсөтүү, кино жана үн жазуу, видео жазуу кирет. Акыркы он жылдыкта массалык маалымат каражаттары спутник байланышы, кабелдик радио жана телекөрсөтүү, электрондук тексттик байланыш системалары, маалыматты сактоо жана басып чыгаруунун жекелик каражаттарынын (кассета, диск, принтер, флеш-кард ж.б.) кеңири таркалышынан улам маанилүү өзгөрүүлөргө дуушар болду.

Массалык маалымат каражаттары реципиенттердин кабыл алуу ыкмаларынан көз каранды болгон түрдүү мүмкүнчүлүктөргө жана ар кандай таасирге ээ [5].

Массалык маалымат каражаттары - азыркы мезгилдеги жогорку өнүгүүгө жетишкен саясий иш-аракеттердин инструменти жана механизми. Массалык маалымат каражаттарына басма сөз, радио, телекөрсөтүү, интернет, кино, үн жазуу кирет; келечекте ири коммуникациялык системаларды пайдалануу мүмкүнчүлүгү бар. Алардын аракеттери саны боюнча түрдүү аудиторияларга ырааттуулук менен маалыматтарды жайылтуу, идеологиялык, экономикалык, маданий жана саясий таасир тийгизүүнү өзүнө камтыйт. Азыркы Массалык маалымат каражаттарынын өнүгүшүндө илимий-техникалык революция чоң түртүү берген [6]. Анын жардамы менен XX кылымдын ортосунда эле чоң көлөмдүү сөз, видео, музыкалык маалыматтарды тез убакыттын ичинде жана массалык түрдө көрсөтүү жана тираждоо камсыз болду. Ушуга жараша журналист, техникалык жана кызмат кылуучу персоналдардан профессионалдык топ болгон маалымат жана үгүт кызматкерине чейинки жогорку квалификациялуу Массалык маалымат каражаттарынын кызматкерлеринин тобу түзүлгөн.

Адабияттар:

1. *Акунов.А.А.* Кыргызстан эгемендик доорунда. 2017.
2. *Корконосенко С.Г.* «Основы журналистики» Принципы поведения журналиста. -М., 2007. - 436 с.
3. Кыргыз Республикасынын тарыхы. -Бишкек, 2000. - 306-6.
4. Кыргыз Республикасы. Президенттик шайлоо. 30-октябрь 2011-ж. ЕККУ/ДИАУБ Шайлоолорду байкоо миссиясы. Жыйынтыктоочу отчет. - Варшава, 2012.
5. *Кузнецов Г.В.* «ТВ-Журналистика», Семь профессиональных граней.- М., 2004. -278 с.
6. *Муратов С.А.* Журналистиканын нравалык принциптери: изилдөө жүргүзүүчү журналистика. - Бишкек, 2007.

УДК 32.019.51:659.4; 32.019.51:654.19;32.019.5

Ысырайылова Назгул Сансызбековна
аспирантка,
Кыргызский Государственный университет имени И.Арабаева
Ысырайлова Назгул Сансызбековна
аспирантка,
И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети
Ysyrailova Nazgul Sansyzbekovna
graduate student,
Kyrgyz State University named after I. Arabaev

Карыбекова Гульзар Борисовна
Центр политологических иссследований и экспертиз Национальной академии наук Кыргызской Республики
Карыбекова Гульзар Борисовна
КР УИАнын Саясат таануу изилдөөлөр жана экспертиза борбору
Karybekova Gulzar Borisovna
Centre of Political Researches and Expertise of the NAS KR

ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ И ТЕНДЕНЦИИ В МЕДИА СФЕРЕ КР

Аннотация. В данной научной статье рассмотрены некоторые аспекты, связанные с освещением проблем национальной безопасности Кыргызской Республики в средствах массовой информации и некоторые тенденции в медиа сфере. В структуре национальной безопасности выделяются несколько его составляющих, одним из которых выступает информационная безопасность, способная сыграть первостепенную или главную роль в определённых условиях и ситуациях.

Ключевые слова: *Кыргызская Республика; медиосфера; средства массовой информации; национальная безопасность Кыргызской Республики; национальные интересы Кыргызской Республики; современные геополитические условия; информационная безопасность.*

МААЛЫМАТ КООПСУЗДУГУ ЖАНА КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ МЕДИА ЧӨЙРӨДӨГҮ ТЕНДЕНЦИЯЛАР

Аннотация. Бул илимий макалада заманбап геосаясий шарттарда жалпыга маалымдоо каражаттарында Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздугун жана улуттук кызыкчылыктарын ММКда чагылдыруунун кээ бир аспектилери каралды.Улуттук коопсуздуктун түзүлүшүндө анын бир нече компоненттери айырмаланат, алардын бири – белгилүү бир шарттарда жана кырдаалда негизги же чоң ролду ойной алган маалыматтык коопсуздук.

Негизги сөздөр: *Кыргыз Республикасы; медиа чөйрө; жалпыга маалымдоо каражаттары; Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздугу; Кыргыз Республикасынын улуттук кызыкчылыктары; заманбап геосаясий шарттар; маалыматтык коопсуздук.*

УДК 336,636:316.776.3(575.2) (04)

Сыдыкбаев Чолпонбек Медеркулович
саясий илимдеринин кандидаты, доцент, Ж.Баласагын атындагы КУУнун докторанты
Ысырайылова Назгул Сансызбековна
Сокулук районундагы Фрунзе №1 орто мектеп-лицейинин тарых мугалими

АЗЫРКЫ КООМДОГУ МАССАЛЫК МААЛЫМАТ КАРАЖАТТАРЫНЫН ОРДУ

Аннотация: *Бул макалада массалык маалымат каражаттарынын азыркы учурдагы ролу чагылдырылган. Өлкөдөгү массалык маалымат каражаттарында кездешкен терс көрүнүштөрдү жана алардын коомдук аң-сезимге тийгизген таасирине токтолгон.*

Негизги сөздөр: *массалык маалымат, гезит, журнал, саясат, масс-медиа, рухий кризис, коомчулук, коомдук пикир, дүйнөлүк процесстер, радио, теле көрсөтүү.*

РОЛЬ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация: *В данной статье расмотрена роль средств массовой информации в настоящее время. Рассмотрены негативные явления СМИ и влияние на самосознание общества.*

Ключевые слова: *массовая информация, газета, журнал, политика, масс-медия, духовный кризис, общественность, общественное мнение, мировые процессы, радио, телевизионная передача.*

CURRENTLY THE ROLE OF MASS MEDIA IN SOCIETY

Annotation: *In this article, we described the role of mass media in the modern world. Negative trends in this mass media in the country and addressing the impact on the public consciousness.*

Key words: *media, newspapers, magazines, mass media, political, and spiritual crises, global processes, public opinion, public stereo and television.*

Адамзат коомунда массалык маалымат каражаттарынын орду зор экени талашсыз. Кайсы мезгилде, кайсы өлкөдө болбосун, доор талабына жараша, басма сөз кызматынын маанилүүлүгү алдыңкы орунга чыгып келген. Анткени, адам баласы коомдогу ар кандай окуядан кабардар болуп, акыл өрүшүн кеңейтип, ой-санаасын байытып, жашоо-тиричилигин ошого жараша эптештирет эмеспи.

Адатта, айлык жана жумалык гезит-журналдарда жарыяланган материалдарды үзбөй окуп жүргөндөрдүн учурга жана келечекке карата көз карашы айкын, алдыга таштаган кадамдары ишенимдүү келет. Ошол эле учурда, массалык маалымат каражаттарындагы туура эмес маалыматтардын айынан, өздөрүнүн жашоодогу багытын эле эмес, максатын да жоготуп, бөөдө жабыркап жаткандар да жок эмес. Демек, массалык маалымат каражаттарындагы маалыматтарды окурман өзү ирген окушу абзел. Анткени, дүйнө жүзүндө түрдүү көз караштардын, идеялардын кагылышуусу күч алган бу заманда бир адам тургай, бүтүндөй бир коом калпыс пикирлер менен идеялардын курмандыгына айланары шексиз [1].

Коом кризиске кабылып, өлкөдө рыноктук механизмдер өкүм сүрүп жаткан азыркы чакта коомдун журналисттерге болгон талабы күчөдү [2].

Ал эми журналисттерибиз болсо, учур талабына жараша, түрдүү саясаттын камчысын чаап калышпадыбы.. Айтор, мындай көрүнүш коомду жабыркатып, жалпы тоталдык кризиске тушуктуруп бараткансыйт.

Өлкөдөгү массалык маалымат каражаттарынын деңгээлинин төмөндүгү, кандайдыр бир саясат же бизнестик кызыкчылык менен гана жарыкка чыгып калганы, жаштарга пайдалуу маалыматтарды жеткирүүгө олуттуу маани берилбегендиги өкүндүрбөй койбойт. Андан

дагы өкүнүчтүүсү - элдин маанайын көтөрүп, туура жолго багыттаган гезит-журналдар, тилекке каршы, республикабызда жокко эсе. Мындан улам жаштар көбүнчө өздөрүнүн рух азыгын башка өлкөлөрдө чыгып жаткан басылмалардан издешүүдө [3].

Саясаттын бөлүнгүс курамы болуп массалык байланыш эсептелет. Саясат, коомдук ишмердүүлүктүн башка түрлөрүнө караганда көбүрөөк атайын маалыматтык алмаштыруу каражаттарына, анын субъекттеринин арасындагы туруктуу байланыштарды орнотуу жана кармап турууга муктаж.

Саясатты бийликтин түрдүү алып жүрүүчүлөрүнүн, мамлекет менен жарандардын ортосундагы баарлашуунун калыптары жана байланыштын атайын каражаттарысыз элестетүү мүмкүн эмес. Бул бүткүл коомго кесепети тийген, топтук максат жана кызыкчылыктарды ишке ашыруу үчүн адамдардын баарлашуусунун өзгөчөлөнгөн жамааттык, таатаал уюштурулган багытталган ишмердүүлүктүн түрү катары саясаттын табияты менен шартталган. Саясатта ишке ашкан максаттардын жамааттык мүнөзү алардын сөзсүз түрдө жамааттын (мамлекет, улут, топ, партия ж.б.у.с.) мүчөлөрү тарабынан аңдалышын жана адамдардын жана уюмдардын ишмердүүлүгүнүн такталышын божомолдойт [4].

Мунун өзү жарандардын тикелей өз ара ишмердүүлүгүндө мүмкүн болбой, көптөгөн адамдардын эркинин биримдигин, бирдиктүүлүгүн жана кыймыл-аракеттеринин бирдей багыттуулугун камсыз кылуучу маалыматты берүүнүн атайын каражаттарын колдонууну талап кылат. Бул каражаттар массалык маалымат каражаттары **(ММК)** же **масс-медиа** деп аталат [5].

Массалык маалымат каражаттары деп бардык жактарга атайын техникалык куралдардын жардам менен түрдүү маалыматтарды ачык, айкын берүү үчүн түзүлгөн уюмдарды айтабыз. Алардын өзгөчөлүгү болуп ачык-айкындыгы, б.а. керектөөчүлөрдүн чексиздиги, атайын техникалык курал-жарактардын, шаймандардын болуусу, байланыш өнөктөштөрүнүн убакыт жана мейкиндикте бөлүнүүсү, аракеттин коммуникатордон реципиентке бир тараптуу багытталуусу, алардын ролунун өзгөрүлбөстүгү, аудиториянын мүнөзүнүн туруксуздугу эсептелинет.

Массалык маалымат каражаттарына пресса, массалык маалымат берүүчү китептер (справочник), радио, телекөрсөтүү, кино жана үн жазуу, видео жазуу кирет. Акыркы он жылдыкта массалык маалымат каражаттары спутник байланышы, кабелдик радио жана телекөрсөтүү, электрондук тексттик байланыш системалары, маалыматты сактоо жана басып чыгаруунун жекелик каражаттарынын (кассета, диск, принтер, флеш-кард ж.б.) кеңири таркалышынан улам маанилүү өзгөрүүлөргө дуушар болду.

Массалык маалымат каражаттары реципиенттердин кабыл алуу ыкмаларынан көз каранды болгон түрдүү мүмкүнчүлүктөргө жана ар кандай таасирге ээ [5].

Массалык маалымат каражаттары - азыркы мезгилдеги жогорку өнүгүүгө жетишкен саясий иш-аракеттердин инструменти жана механизми. Массалык маалымат каражаттарына басма сөз, радио, телекөрсөтүү, интернет, кино, үн жазуу кирет; келечекте ири коммуникациялык системаларды пайдалануу мүмкүнчүлүгү бар. Алардын аракеттери саны боюнча түрдүү аудиторияларга ырааттуулук менен маалыматтарды жайылтуу, идеологиялык, экономикалык, маданий жана саясий таасир тийгизүүнү өзүнө камтыйт. Азыркы Массалык маалымат каражаттарынын өнүгүшүндө илимий-техникалык революция чоң түртүү берген [6]. Анын жардамы менен XX кылымдын ортосунда эле чоң көлөмдүү сөз, видео, музыкалык маалыматтарды тез убакыттын ичинде жана массалык түрдө көрсөтүү жана тираждоо камсыз болду. Ушуга жараша журналист, техникалык жана кызмат кылуучу персоналдардан профессионалдык топ болгон маалымат жана үгүт кызматкерине чейинки жогорку квалификациялуу Массалык маалымат каражаттарынын кызматкерлеринин тобу түзүлгөн.

Адабияттар:

1. *Акунов.А.А.* Кыргызстан эгемендик доорунда. 2017.
2. *Корконосенко С.Г.* «Основы журналистики» Принципы поведения журналиста. -М., 2007. - 436 с.
3. Кыргыз Республикасынын тарыхы. -Бишкек, 2000. - 306-6.
4. Кыргыз Республикасы. Президенттик шайлоо. 30-октябрь 2011-ж. ЕККУ/ДИАУБ Шайлоолорду байкоо миссиясы. Жыйынтыктоочу отчет. - Варшава, 2012.
5. *Кузнецов Г.В.* «ТВ-Журналистика», Семь профессиональных граней.- М., 2004. -278 с.
6. *Муратов С.А.* Журналистиканын нравалык принциптери: изилдөө жүргүзүүчү журналистика. - Бишкек, 2007.